

Poznań, 09.02. 2025.

Katarzyna Waszyńska, prof. UAM
Laboratorium Promocji Zdrowia i Psychoterapii
WSE UAM Poznań

RECENZJA

pracy doktorskiej mgr Patrycji Ciurkowskiej.

Temat dysertacji: Funkcjonowanie polskiej społeczności BDSM:
aksjologiczne i praktyczne uwikłania seksualnych relacji opartych na
dominacji i uległości.

Praca napisana pod kierunkiem prof. dr hab. Beaty Pastwy –
Wojciechowskiej przy wsparciu promotorki pomocniczej, dr Marty Jurczyk.

Warto już we wstępie zaznaczyć, że przedłożona do recenzji dysertacja, wyróżnia się oryginalnością tematu, rzadko podejmowanego w polskim dyskursie naukowym. Uzupełnia zatem głęboką lukę, która dzięki tego typu pracom, może być z czasem wypełniona.

Podjęcie się tak rzadko poruszanego tematu i przedstawienie go w ramach dysertacji doktorskiej, w mojej opinii, świadczy o dużej odwadze, która jest niezwykle ważna w świecie nauki. Dlatego też w pierwszej części swojej narracji pragnę złożyć wyrazy uznania zarówno dla doktorantki, jak i promotorki (a także promotorki pomocniczej).

Recenzowana dysertacja składa się z siedmiu części (rozdziałów?), wprowadzenia, słowniczka, dyskusji wyników, części nazwanej literatura oraz aneksu z załączonymi pytaniami. W kontekście tak zarysowanej struktury pracy, podzielę się kilkoma refleksjami.

Zamieszczony po wprowadzeniu „słowniczek”, jest niezwykle ważny i świadczący o łatwości poruszania się autorki w świecie hermetycznych pojęć, związanych z eksplorowaną tematyką. Jednak tytuł tej części, ujęty w formie zdrobnienia, wzbudza we mnie poczucie dysonansu. Skoro jest to ważna część

pracy, o czym wnioskuję na podstawie tego, iż jest umieszczona na samym początku i opisywana na 30 stronach (strony od 10-39), nasuwa mi się pytanie dlaczego została tak zatytułowana. Autorka nie używa przecież zdrobnień do pozostałych, znacznie krótszych partii materiału (jest więc „aneks” nie „aneksik”). Wydaje mi się również, iż korzystniejsze byłoby przeniesienie „Słowniczka” na koniec pracy. Rozpoczynanie czytania pracy od słownika, niepotrzebnie przenosi punkt ciężkości z pracy na pojęcia. Figurą jest treść pracy doktorskiej, tłem „słowniczek”. Takie usytuowanie jak w dysertacji, powoduje odwrotne wrażenie.

Kolejną uwagę odnoszącą się do struktury, jest niejasny schemat podziałów. Dla mnie jako czytelniczki i recenzentki, dużo łatwiejsze w całościowym oglądzie, byłoby wprowadzenie rozdziałów i podrozdziałów. W niektórych przypadkach zdarzało mi się w trakcie czytania, cofać o kilka stron, ponieważ nie miałam pewności czy treści zawarte w analizowanej partii są uszczegółowieniem wcześniejszych części czy stanowią osobny fragment. Przykładem może być część IV, w ramach której wyłoniono kolejno: „socjalizację seksualną osób badanych”, „inkluzywność środowiska BDSM”, „pierwsze eksperymenty z dominacją i uległością”, „pornografię a BDSM” „kinksterzy pomiędzy popkulturą i subkulturą”, „stereotypy i mity – od niechcianych dziewczynek po satanistów”. Czy zatem np.: „pierwsze eksperymenty z dominacją i uległością” (nie) są elementem „socjalizacji seksualnej osób badanych” jak również „pornografia i BDSM”? Formuła użyta przez autorkę, przypomina bardziej książkę, w której wskazywanie nadrzędności czy sekwencji logicznej według schematu od szczegółu do ogółu, nie jest tak znaczące.

Część I dysertacji Zatytułowana „Seksualność- między normą a patologią” dotyczy „rozważań o seksualności na przestrzeni czasu”, „współczesnych modeli relacji i związków (nie) partnerskich”, „Kształtowania się preferencji i ukierunkowanie zachowań seksualnych” oraz „Niekonwencjonalnej seksualności w świetle aktualnych klasyfikacji diagnostycznych”. Rozdział ten napisany jest poprawnie. W kontekście podrozdziału: „Współczesne modele relacji i związków (nie)partnerskich” dodałabym odniesienie do BDSM, ponieważ zgodnie z tym co pisze autorka w pierwszych zdaniach tej części: „punktem wyjścia w dyskusji o

pozycji BDSM na tej mapie jest dostrzeżenie możliwych wzorców realizowania partnerstwa...”.

W rozdziale „Kształtowanie się preferencji i ukierunkowanie zachowań seksualnych” zabrakło wyjaśnienia pojęcia „preferencji”. Może też dlatego, nie mam pewności czy podrozdział ten dotyczy rzeczywiście kształtowania się preferencji czy tego, jakie czynniki mają wpływ na seksualność człowieka. Na stronach 50-51 brakuje przy cytatach szerszych odniesień do źródeł.

Rozdział drugi i trzeci, pomimo, iż jak całość pracy, napisany jest pięknym językiem, pozostawia pewien niedosyt w odniesieniu do głębokości opisywanych analiz. Treści podjęte przez autorkę są, jak wspomniałam powyżej, niezwykle ważne, napisane z dużą znajomością tematu (szczególnie te odnoszące się do BDSM). Jednak całość rozważań rozdziału 2 zmieściła się na 9 stronach a trzeciego na 6 stronach. Podrozdział „Wizerunek kinkstera w świetle nauki” składa się z 19 wersów. Oczywiście możemy potraktować to jako pewnego rodzaju metaforę, która pokazuje, iż objętość jest kompatybilna ze stanem polskich badań ale chyba nie taki był zamysł autorki. Zastanawiam się nad zasadnością wyróżniania podrozdziału, w stosunku do którego analizy są tak wąskie (oczywiście gdy mówimy o naukach społecznych).

W kolejnej części pracy – „Konceptualizacja i organizacja badań własnych”, autorka w sposób jasny, przejrzysty i zgodny z zasadami postępowania metodologicznego, przedstawiła niezbędne informacje. Czytamy tam między innymi „...własności, wpisujące się w indywidualne doświadczenia składające się na funkcjonowanie jednostek w obrębie niehomogenicznej społeczności kinksterskiej, stanowią wyjaśnienie wyboru strategii jakościowej dla przeprowadzenia badań o funkcjonowaniu polskiej grupy osób dominujących, uległych oraz switchujących...”(s. 75). W kolejnym akapicie możemy się zaznajomić z treścią, która świadczy o dojrzałości i świadomości doktorantki w zakresie możliwości i ograniczeń wynikających z obrania tej ścieżki.

I tu po raz kolejny odniosę się do atutu pracy, jakim styl pisania autorki a więc stosowanie określonych konstrukcji językowych, które pozostają na wysokim poziomie. Harmonia stylistyczna tekstu powoduje, iż nawet rozdział dotyczący opisu projektu badawczego, czyta się jak ciekawą pozycję.

Autorka przedstawiła w nim główne cele pracy, cele szczegółowe, pytania badawcze, techniki badawcze i co niezwykle ważne, kwestie etyczne odnoszące się do projektowania i realizacji procesu badawczego. Ogrom pracy wykonanej przez autorkę znajduje potwierdzenie w liczbie osób, które udzieliły wywiadu (94 osoby). Jedna osoba skorzystała z możliwości wycofania zgody na udział w badaniu i włączenie jej wypowiedzi w analizowany materiał.

W części V, VI i VII przedstawiono wypowiedzi osób badanych, których całokształt składa się na obraz polskiej społeczności BDSM. Jak pisze autorka: „Różnorodność przyjętych w ramach klimatu ról oraz sposoby ich realizacji, wraz z doświadczeniem badanych mierzonym latami, determinują – w myśl przyjętej metodologii – konieczność przyjrzenia się historiom z uwzględnieniem pewnych kategorii” (s. 84). Pierwszą z opisywanych, jest specyfika relacji, w której badani funkcjonują z uwzględnieniem (nie) peryferyczności klimatu. Kolejnymi, dostęp do wiedzy o bezpiecznym BDSM, dominacja oraz uległość – konteksty, realizacja i nadawane im znaczenia. Są to bardzo ciekawe, niezwykle potrzebne analizy, które rzucają światło na społeczność BDSM. Nie rozumiem tylko celu opisywania w tej części, fragmentu danych z badań EZOP I i EZOP II na temat zdrowia psychicznego Polaków (2011 – 2018). Trudno mi tu znaleźć powiązania z tematem pracy. Oczywiście można przyjąć, iż ogólne charakterystyki dotyczące zdrowia Polaków będą w jakimś stopniu dotyczyć każdej grupy badanej w Polsce, jednak te powiązania są dla mnie zbyt ogólne.

Bardzo ciekawy jest również podrozdział (?) „Tendencje feministyczne w klimacie”. Jediną trudnością przy czytaniu tego fragmentu, był w mojej opinii, ograniczony zestaw wskazanych źródeł z literatury (np.: s. 118 -121). Czytając niektóre akapity, nie miałam jasności, czy to są refleksje autorki czy analizy na podstawie naukowych treści. Przykładem takiej zawłości jest również akapit na s. 123: „Pierwotnej opresji kulturowej doświadczają wszyscy, w związku ze społecznymi oczekiwaniami o charakterze stereotypowym, które urosły do rangi dogmatów (na przykład archetypiczność kobiety – matki sprawia, że „nie wypada” nosić kozaków na wysokim obcasie i krótkich spódniczek); opresja wtórna i złożona dotyczy tych osób oraz grup których tożsamości wymykają się na wielu poziomach szeroko rozumianej normatywności – to dotyczy także kinksterów.

Skutki odczuwania opresyjności są tym bardziej odczuwalne, im wyższa u danej osoby jest neurotyczność lub wrażliwość społeczna...”.

Walory poznawcze kolejnego podrozdziału (?) „Narzędzia władzy -atrybuty dominacji i uległości w praktyce” pokrywają się z tym, o czym pisze doktorantka we wstępie do tej części „wielokrotnie wybrzmiewająca w wypowiedziach badanych różnorodność interpretacji nadawanych scenie BDSM oraz klimatycznym praktykom sprzyja dekonstruowaniu szablonowych wyobrażeń i kulturowych uproszczeń na ten temat”. Jest to wartość nie do przecenienia, bo na tym opiera się, między innymi, rola nauki.

To samo dotyczy części VI i VII. Wielość wątków, bogactwo opisanych doświadczeń i przeżyć osób badanych, „pluralizm pragnień oraz osobistych limitów” rzeczywiście, jak pisze doktorantka „przybliży rozumienie społeczności BDSM”, która jest hermetyczna i ostrożna w dzieleniu się tym, jaka jest scena BDSM w Polsce. Tym bardziej warte podkreślenia są praca i zaangażowanie doktorantki, która dotarła do osób z tej społeczności, stworzyła atmosferę zaufania i otwartości a jednocześnie okazała się wrażliwą na każdą „unikatową historię”(wnioskuję o tym na podstawie sformułowania ze s. 9 oraz podziękowania za poświęcony czas na początku pracy).

W przypadku części szóstej- fragmentu na s. 164 i 165, zaczynającego się od słów: „Heterostereotypy, które okazują się współbrzmieć z narracją na temat perwersyjnego seksu w dyskursie publicznym”aż do „inne stereotypy ogólne – dominacja oznacza sadyzm, uległość oznacza masochizm....” kieruję zapytanie do autorki o to, czy jest to podział wyłoniony na podstawie wywiadów czy analizy tekstów naukowych. Brak odnośników do literatury wskazuje raczej na tę pierwszą ewentualność, choć w mojej opinii nie wynika to z tekstu. Jeśli przyjąć, iż tak jest, to warto byłoby wskazać, iż tego typu refleksje były już w podobnych kontekstach opisywane, jak chociażby w pozycji, która znajduje się w bibliografii – Iniewicz, Niebudek. Między zależnością a bólem. Odcienie praktyk BDSM.

Na stronach części VII, autorka zawarła szereg danych, dzięki którym możliwe staje się pogłębione zrozumienie jednej z rzadko opisywanych subkultur seksualnych. Są to więc takie aspekty jak: rola i zakres kontraktu, repertuar

praktyk, (nie) zrealizowane fantazje, soft i hard limity dookreślane przez klimatycznych partnerów oraz związane z tym hasła bezpieczeństwa.

Zgadzam się z autorką, iż „prowadzone badanie ujawnia wiele niuansów funkcjonowania w ramach tej subkultury” (s. 195).

Jedna z ostatnich części pracy „Wbrew stereotypom czy mimo wstydu? Interpretacja wyników badań własnych” jest ciekawą literaturą naukową, bogatą w głębokie analizy. Świadczy to, w mojej opinii, o dużej dojrzałości naukowej. Wszystkie przedstawione zagadnienia prezentowane są z zachowaniem bezstronności, obiektywności naukowej. Jest to spory atut, szczególnie w odniesieniu do treści, które ze względu na swoją specyfikę, mogą wzbudzać szereg kontrowersji w odbiorze społecznym.

Zabrakło mi tylko na samym końcu odniesienia do innych analiz i badań naukowych z tego obszaru. Mam świadomość, że ich liczba jest mała, natomiast w zagranicznej literaturze takiej próby są podejmowane¹.

Do głównych walorów recenzowanej pracy należą:

- poruszana w rozprawie problematyka. Wiele zagadnień z tego obszaru pozostaje na gruncie polskim w niewystarczający sposób opisanych i wyjaśnionych
- adekwatność do stanu (nie) wiedzy— praca wpisuje się w nowe, mało jeszcze rozpoznane pole problemowe
- znajomość i swoboda w poruszaniu się w obrębie opisywanych zagadnień
- zakres opisywanych w części empirycznej treści. Stanowi to swoiste kompendium o klimacie
- styl językowy użyty w pracy
- sposób narracji: obiektywny, bezstronny, naukowy

¹ BDSM, becoming and the flows of desire
Charlotta Carlström (2018); 24/7 SM Slavery

Peter L. Dancer Peggy J. Kleinplatz & Charles Moser (2008); Forbidden games: the construction of sexuality and sexual pleasure by BDSM 'players' Elena Faccio, Claudia Casini & Sabrina Cipolletta (2014); A “Different Economy of Bodies and Pleasures”? Differentiating and Evaluating Sex and Sexual BDSM Experiences Brandy L. Simula (2017).....

- liczba przeprowadzonych wywiadów, świadcząca o zaangażowaniu doktorantki, pracy włożonej w zbieranie materiału, zaufaniu i otwartości, dzięki którym autorka zebrała tak liczne dane

Ograniczenia pracy;

- dysproporcja w zakresie głębokości analiz jak również prezentowanych treści odnoszących się do tematu seksualności i BDSM. W przypadku tego drugiego aspektu znacznie silniejsze osadzenie w temacie

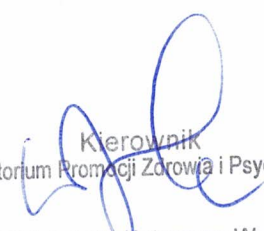
- brak odniesień do źródeł przy części fragmentów. W niektórych przypadkach, trudno się zorientować czy treści są wynikiem analizy literatury czy badań czy osobistych refleksji autorki

- przy całej świadomości odnoszącej się do małej liczebności badań w kontekście omawianej tematyki, w niektórych przypadkach brakuje odniesienia się do tych, które istnieją

- niejasna struktura podziału (rozdziały i podrozdziały). Praca momentami przypomina książkę, co w pewnym sensie może zaoszczędzić autorce pracy, przy przygotowywaniu publikacji.

W konkluzji, z pełną odpowiedzialnością wyrażam przekonanie, że napisana pod kierunkiem prof. dr hab. Beaty Pastwy – Wojciechowskiej przy wsparciu promotorki pomocniczej, dr Marty Jurczyk praca mgr Patrycji Ciurkowskiej. Zatytułowana: „Funkcjonowanie polskiej społeczności BDSM: aksjologiczne i praktyczne uwikłania seksualnych relacji opartych na dominacji i uległości” jest pozycją nowatorską i wartościową poznawczo. Autorka opracowała podjęty temat (szczególnie treści odnoszące się do sceny BDS) w sposób rzetelny, wskazując na umiejętność prowadzenia wielopłaszczyznowych i interdyscyplinarnych analiz z uzyskanych danych. Wiele narracji przedstawionych w pracy ma nowatorski i oryginalny charakter i stanowi niezaprzeczalny wkład Autorki w dalszy rozwój i poszerzenie pola badawczego. Przedstawiona do recenzji praca mgr Patrycji Ciurkowskiej spełnia wymogi obowiązującej Ustawy w części dotyczącej warunków nadawania stopni naukowych. Stawiam więc

wniosek o przyjęcie dysertacji oraz dopuszczenie Kandydatki do dalszych etapów wszczętego przewodu doktorskiego i umożliwienie Jej publicznej obrony. Jednocześnie ze względu na uzasadnione przez mnie walory naukowe, jego oryginalność i nowatorstwo badań, wnoszę o wyróżnienie tej dysertacji i opublikowanie w formie książkowej.

Kierownik
Laboratorium Promocji Zdrowia i Psychoterapii
prof. UAM dr hab. Katarzyna Waszyńska

